

Aanpak van jeugdcriminaliteit

TEAMS HELPEN RISICOJONGEREN

Jongerenteams zijn een vorm van groepsopvoeding met individuele hulpverlening en aandacht voor het functioneren van de jongeren op school en thuis. *Mieke Komen* voerde onderzoek uit onder drie Utrechtse jongerenteams. Voor terugdringing van jeugdcriminaliteit zijn de teams volgens haar geen Haarlemmerwonderolie. Maar het helpt.

door Mieke Komen

De auteur is senior onderzoeker bij DSP-groep te Amsterdam. E-mail: mkomen@dsp-groep.nl

Kanaleneiland en een paar andere 'prachtwijken' in Utrecht staan al jarenlang slecht bekend als het gaat om straatkwaad, overvallen, vechtpartijen en andere vormen van criminaliteit. Het afgelopen decennium wordt geregeld met spierballental gereageerd op wangedrag van jongeren. Repressie en *zero tolerance* zouden het antwoord moeten zijn. Zachte heelmeesters maken immers stinkende wonden? In 1996 meenden een creatieve politieagent en een orthopedagoog dat een preventieve integrale aanpak van criminele probleemjongeren uiteindelijk meer oplevert. Ze formeerden op geheel eigen wijze drie jongerenteams in de stad om jeugdcriminaliteit tegen te gaan.

ONDERZOEK

Op verzoek van de gemeente Utrecht, deed DSP-groep in het voorjaar van 2008 onderzoek naar de waarde en betekenis van de jongerenteams. Welke jongeren participeren in de teams? Hoe is de aanpak van deze jongeren gedurende deelname aan de teams? Wat levert dat op? Om zicht te krijgen

op de succes- en faalfactoren verrichtte DSP-groep onderzoek onder de betrokken jongeren, hulpverleners en politieagenten. De onderzoekers observeerden de wekelijkse themabijeenkomsten waar de jongeren allerlei sociale vaardigheden aangeleerd krijgen, spraken de jongeren en professionals op informele wijze en interviewden hen. Daarnaast spraken ze met sleutelpersonen en leidinggevend bij de politie, welzijnsinstellingen en de gemeente en bestudeerden de onderzoekers enkele cijfers van de politie.

Dit artikel is een verslag van het onderzoek. Het gaat over de opzet, waarde en werking van de jongerenteams in de praktijk.

JEUGDIGE RISK CRIMINALS

Doel van de jongerenteams is terugdringing van jeugdcriminaliteit. Deelnemers zijn jongeren met politiecontacten. Het gaat om jongeren die het risico lopen uit te groeien tot hardekernjongeren. Van de deelnemende jongeren is 80 procent allochtoon, meestal van Marokkaanse afkomst. Door jongeren vroegtijdig te bereiken, intensief te begeleiden en door alert te reageren bij beginnend wangedrag en eerste politiecontacten, proberen politieagenten,

hulpverleners en gemeente gezamenlijk te voorkomen dat jongeren met antisociaal gedrag wegzakken in de criminaliteit.

De aanpak van de jongerenteams is het beste te kenschetsen als een vorm van groepsopvoeding, met individuele hulpverlening en aandacht voor het functioneren van de jongeren op school en thuis. Door middel van gezinsgesprekken betrekken de hulpverleners de ouders bij de begeleiding van de jongeren. Elke week surveilleren de jongeren met de politie op straat, in winkelgebieden en bij evenementen. Op deze wijze doen ze arbeidsvaardigheden op.

Elk jongerenteam bestaat uit twaalf tot maximaal zestien jongeren tussen de 14 tot 18 jaar oud. Elk team komt twaalf uur per week samen, onder begeleiding van een politieagent en een jeugdhulpverlener. Zij begeleiden de jongeren bij de uitvoering

van toezichhoudende taken, tijdens thema-bijeenkomsten, bij sportactiviteiten, op school, stages en in het gezin. Verschillende onderwerpen worden met de groep besproken; sociale vaardigheden worden geoefend en getraind. De jongeren reageren op elkaar en spreken elkaar aan op hun gedrag. Het is de bedoeling dat zij naar elkaar luisteren. Zij leren elkaar positieve en negatieve feedback te geven.

SURVEILLEREN ALS MIDDEL

Het jongerenteam houdt de jongeren van de straat, geeft hen de gelegenheid om goed gedrag te oefenen, vaardigheden aan te leren en de eigen identiteit op een positieve wijze te ontwikkelen. Tijdens het surveilleren met de politie wordt een reële werksituatie nagebootst. Deze activiteiten geven hen status. Daarnaast is het de bedoeling dat deelnemende jongeren fungeren als gunstige voorbeeldfiguren voor jongere kinderen in de wijk. >>

SELECTIE

Deelname aan het team vindt plaats op vrijwillige basis, in een niet-justitieel kader. De jongeren stromen in via de politie, via school, hun ouders en op Kanaleneiland vooral via andere deelnemers. De jongeren dienen een jaar beschikbaar te zijn, twaalf uur per week, verspreid over meerdere dagen. Deelnemende jongeren behoren gemotiveerd te zijn voor verandering. In de aanmeldingsfase noemen ze zelf leerpunten waaraan ze willen werken. De jongeren hebben een redelijke mate van zelfsturing en zelfredzaamheid nodig om hun leven een juiste wending te kunnen geven. Bij een van de drie teams lukte het niet om de doelgroep te bereiken. Het team draaide zonder de nodige inzet van de politie. In plaats van toezicht houden, konden de jongeren activiteiten volgen in een buurthuis, zoals film kijken. Het resultaat daarvan is voorspelbaar.

VERDACHT VAN CRIMINALITEIT

Het cijfermateriaal van de politie kan de productiviteit van de teams enigszins aannemelijk maken. Voor het onderzoek werden de registraties van jongeren in het HKS-systeem van de politie bestudeerd, het herkenningsdienssysteem dat gebruikt wordt in alle politieregio's. Dit registratiesysteem geeft zicht op de populatie verdachten van een strafbaar feit. De HKS-cijfers in onderstaande tabel gaan over jongeren die de begeleidingstrajecten in de teams geheel hebben doorlopen. Gekozen is voor de jaren 2005 en 2006 zodat er zicht kon worden verkregen op een eventueel resultaat van participatie in de teams op termijn.

Tabel 1> HKS-politiecijfers bij de jongeren die de begeleidings-trajecten van de teams in 2005 en 2006 hebben afgerond, N=44

IN HKS-SYSTEEM VÓÓR DEELNAME	IN HKS NA DEELNAME
73%	50%
32	22 (INCLUSIEF 3 POLITIESEPOTS)

Uit de HKS-gegevens van de politie lijkt er sprake te zijn van een afname van criminaliteit. Positieve gedragsverandering op andere gebieden dan criminaliteit lijkt eveneens een haalbaar doel voor de jongerenteams. Volgens de negen begeleiders en de vijftien jongeren die we spraken, is hun gedrag op school, thuis en op straat sterk verbeterd. Bij ten minste twee derde van de jongeren vindt positieve gedragsverandering plaats, aldus de begeleiders.

In vergelijking met andere projecten is dit geen slechte score. Van de jongeren die een werkstraf hebben gedaan recidiveert 60 procent. Bij jongeren die een leerstraf hebben gekregen, komt bijna 70 procent opnieuw in aanraking met politie en justitie (WODC, ministerie van Justitie, 2008). Andere speciale projecten voor criminele jongeren doen het iets beter, zoals Nieuwe Perspectieven en jeugd-reclasseringsprojecten in Amsterdam, maar werken eveneens onvoldoende om hen uit de criminaliteit te houden. Meer dan de helft van de jongeren die daaraan meedoen, vallen terug in crimineel gedrag (Nauta, DSP-groep 2008).

De teams zijn vooral bestemd voor jongeren die nog niet al te diep in de criminaliteit zitten

Vanzelfsprekend is de zwaarte van de groep jongeren die bereikt wordt van belang voor het bereiken van criminaliteitsreductie. De jongeren van de jongerenteams hebben vaak een moeilijke achtergrond: huiselijk geweld, verwaarlozing, leven tussen twee culturen, in tehuizen, afkomstig uit eenoudergezinnen, opgroeien zonder ouders, gezondheidsproblemen, ouders met psychiatrische problemen, ouderlijke onmacht, verslavingsproblematiek en trauma's. Vrijwel alle leden van de teams zitten op het vmbo of op een lager niveau van onderwijs. In de praktijk stromen zowel risicojongeren in, als veelplegers en jongeren met ernstige psychosociale problemen. Volgens de betrokken professionals zijn de teams vooral bestemd voor jongeren die nog niet al te diep in de criminaliteit zitten en jongeren bij wie het risico op afglijden groot is. Een van de begeleiders typeert hun delictgedrag met de termen: 'vermogenscriminaliteit, iemand op z'n bek slaan en lichte ontvlambaarheid'. Ze hebben meestal wel politiecontacten, zijn bekend met jeugdzorg, afkomstig uit *multiproblem-gezinnen*, maar hebben veelal niet een verleden van justitiële jeugdinrichtingen. Sommige jongens waren weliswaar nauwelijks bekend bij politie en justitie maar tijdens de interviews maakten zij zichzelf bekend als voor-malige stelselmatige veelplegers. De jongeren waren vóór deelname te karakteriseren met de termen hangjongeren, voortijdige schoolverlaters, *first offenders*, jongeren bij wie schooluitval en sociale uitval dreigt, jongeren met geringe probleemoplossende vermogens, een laag IQ, en jongeren met ernstige gedrags-, criminaliteits-, en gezins-

problemen. De jongeren zijn afkomstig uit een laag sociaal milieu. Toch zal een verbetering van de sociaaleconomische positie van de jongeren niet zonder meer leiden tot een afname van hun gedragsproblemen. Daarvoor hebben zij de jongerenteams nodig – zeggen zij zelf.

VERGROTING VEILIGHEID

In verband met de doelstelling van de teams is het van belang te vermelden dat het stimuleren van controle door jongeren zelf in te schakelen bij het toezicht een matigend effect heeft op maatschappelijke onveiligheid. De jongeren willen zelf zorgen voor meer veiligheid in de buurt en een betere omgang met elkaar en met andere mensen.

De politieagenten geven aan dat zij door te werken met deze probleemjongeren meer zicht hebben gekregen op de betekenis en zwaarte van hun achtergrond en problemen. Door samen te werken begrijpen de jongeren en de politieagenten elkaar beter. Hierdoor beschouwen ze elkaar minder snel door een slechte bril en wordt het optreden van de andere partij minder snel als discriminatie of als bron van kwaad gezien. Volgens de betrokken politieagenten met het gevolg dat situaties op straat met jongeren minder snel escaleren.

De politie maakt bij tijd en wijle terugtrekkende bewegingen

Helaas is vanaf de start van de teams de kracht tevens een risico: de samenwerking tussen de politie en welzijnsinstellingen. De capaciteit die bij ieder van de samenwerkende partijen wordt vrijgemaakt, is al jarenlang punt van discussie. De politie maakt bovendien bij tijd en wijle terugtrekkende bewegingen. Terwijl een belangrijke succesfactor de bijdrage van de politie is aan de begeleiding en gedragsontwikkeling van de jongeren, de toezichhoudende activiteiten die de jongeren verrichten met de politie en de leereffecten die daarmee gepaard gaan.

De jongeren die instromen in de teams hebben intensieve aandacht en begeleiding nodig. De begeleiders van de teams geven die. De jongeren voelen zich gesterkt en gesteund. Hierdoor zijn zij eerder geneigd zich te gedragen volgens de regels voor goed gedrag die dominant zijn in onze samenleving. Met een grote cliënttevredenheid. Voor terugdringing van jeugdcriminaliteit is het team geen Haarlemmerwonderolie. Maar het helpt. <<

REGELS EN PRAKTIJKEN

De zes hoofdregels van de jongerenteams in Utrecht:

- Leden van de jongerenteams hebben respect voor zichzelf en andere mensen.
- In het jongerenteam let je op je taalgebruik en je gedrag.
- Je houdt je aan de tijden van het jongerenteam.
- Als je niet aanwezig kunt zijn, bel je van tevoren op.
- Geen drugs, alcohol of wapens tijdens bijeenkomsten van het team.
- Leden van de jongerenteams plegen geen strafbare feiten.

Handboek Traject Jongerenteams Utrecht. A. Bolt, H. Bellaart en C. Smeulders, Utrecht, 2004.
Recidivemeting trajecten aanpak en preventie jeugdcriminaliteit. O. Nauta, DSP-groep in opdracht van DMO, Amsterdam, 2008.

HAAGS JONGEREN TOEZICHT TEAM

Jongerenteams bestaan ook in andere Nederlandse gemeenten. Zo draait in Den Haag het preventieproject Jongeren Toezicht Team (JTT). Dit initiatief van de gemeente Den Haag en de regiopolitie Haaglanden won vorig jaar de Hein Roethofprijs. Deze prijs wordt jaarlijks toegekend aan het beste initiatief in Nederland om criminaliteit te voorkomen. Het project is voor jongeren tussen de zestien en twintig jaar die niet naar school gaan, noch een vaste baan hebben. Zij leren en werken 32 uur per week bij het JTT, waarvan twaalf uur gebruikt wordt voor sociale vorming en de resterende twintig uur voor surveillance. De werkzaamheden bestaan onder andere uit hulpverleningstaken, gericht toezicht houden op diverse locaties, het signaleren van onregelmatigheden en het aanspreken van overlastgevendende jongeren en de inzet tijdens evenementen.